

Att ta emot Kyrkohandboken 2018?

Kyrkohandboken 2018 (HB) ska tas i bruk på Pingstdagen. Mottagandet har varit blandat. Applåder har förekommit men varit uppseendeväckande få. Intrycket är närmast att även bland handbokens tillskyndare har entusiasmen varit dämpad, inte minst för att den blivit framdriven med argumentet att processen pågått i många år och till stora kostnader. »Nu eller aldrig» blev ett upprepat mantra.

Ett annat intryck är att den teologiska argumentationen varit begränsad. Ofta har de ansvariga valt att inte gå i svaromål. Tigandet har väl varit en klok strategi för att inte teologiska tveksamheter skulle bli alltför tydliga.

Till kritikerna hör inte minst de som står i en evangelisk katolsk tradition i den högkyrkliga rörelse som varit drivande och helt avgörande för nittonhundratalets gudstjänstförnyelse. I mycket är HB 2018 för dem ett misslyckande, men de liturgiska insikter som präglat 1986 års kyrkohandbok kommer inte att kunna utplånas. Även fortsättningsvis bör den liturgiska rörelsen präglas av frimodighet, inte av missmod och uppgivenhet.

Invändningarna från gudstjänstfirare, präster och kyrkliga medarbetare mot HB 2018 har fortsatt och varit många vad gäller såväl innehåll som process. Efter kyrkomötets beslut i höstas tillkom nyligen ett uttalande från kyrkostyrelsen om att Svenska kyrkan har exklusiva rättigheter till HB:s material. Innan dess fattade biskopsmötet (med anspelning på tidigare framtagna missalen) beslutet att den nya handbokens ordningar endast får publiceras i sin helhet utan några inskjutna alternativ eller kommentarer. Detta har väckt reaktioner. Få om ens någon har uttryckt entusiasm.

Beslutet om kyrklig copyright har uppfattats som än märkligare i ljuset av den ovilja som visats dem som med såväl texter som musik bidragit till materialet i HB 2018. Om inte en exklusiv kyrklig copyright hävdats skulle sannolikt reaktionerna från några av upphovspersonerna väsentligt ha mildrats. Att i detta läge ändå distribuera handboken är ett vanskligt agerande.

Men nu ska handboken börja användas. Hur ska alla som delar kritiken förhålla sig? Sinnesstämningen hos dem som uttrycker sitt ogillande har pendlat mellan å ena sidan sorg och uppgivenhet, å den andra ilska och vilja till motstånd.

Den kyrkliga väckelsen låter sig dock inte kvävas av påbud från överheten, lika lite nu som i kyrkans tidigare historia. Språkliga trender, av sådant slag som fått genomslag i kyrkohandboken, är ofta av övergående art, men de liturgiska insikter som gjordes under 1900-talet kommer att bestå. Återupptäckten av en rik liturgi, rotad i Bibeln och förankrad i kyrkans tradition, förde Svenska kyrkan närmare den världsvida kristenheten.

Kyrkomötets, kyrkostyrelsens och biskopsmötets beslut tycks innebära, att etablerad praxis med viss frihet i förhållande till fastställd handbok överges till förmån för en strikt skyldighet att hålla sig till handbokens formuleringar. Avvikelse, som regel av tillfälligt slag, får endast ske efter respektive domkapitels godkännande och då med hänsyn till lokala pastorala behov. Att lokala ordningar kommer att beviljas tycks dock redan stå klart. Så lär t.ex. Katarinamässan i Stockholm fortsätta i likartad form som hittills.

HB 2018 kommer att ställa stora krav på dem som beslutar om ordningen för mässfirande och kyrkliga handlingar i församlingen. Av de många alternativen och näst intill oändliga kombinationsmöjligheterna går det att foga samman en i stort sett tillfredsställande mässordning. Men, det går också att forma en undermålig för att inte säga heretisk sådan.

Några saker är värda att poängtera: Den som söker vägledning i hur en god liturgi kan formas kommer sannolikt att få god hjälp av den mässbok som Artos ger ut inom kort. Därmed fortsätter, om än under nya förutsättningar, det liturgiska arbete som är ett värnande

om det som redan uppnåtts och samtidigt en väg till fortsatt förnyelse. Sådan hjälp ges även för de moment som i HB 2018 är fakultativa eller lämnar utrymme för egna formuleringar.

Handboken reglerar inte det kroppsliga liturgiska agerandet. Kyrkomötet avvisade tanken på att i ordningen för dop och konfirmation skriva in möjligheten att bruka olja som ett obligatoriskt eller fakultativt moment. Men av detta följer inte att ordningen kan eller måste utgå. Tvärtom kan det vara än mer angeläget att fördjupa och sprida bruket.

Vissa gudstjänster och handlingar är även fortsättningsvis i stort sett oreglerade. I biktordningen är nästan samtliga moment öppna för alternativa formuleringar. Goda biktordningar med väl genomtänkta formuleringar är i dag spridda och förtjänar att användas. För påsknattsmässan finns i många församlingar ordningar vilka är bättre och mer genomtänkta än vad HB föreslår. Vad gäller vigselordningen blir valet av alternativ av stor vikt för dem som håller fast vid den allmänliga kyrkans äktenskapssyn. Här kan särskild eftertanke kanske behövas.

Några av de bruk som tillkommit under åren efter HB 86 är i dag så etablerade att de omöjliga kan försvinna. Att prästen efter instiftelseorden och den korta paus som följer säger (Stort är/Därför firar vi detta) *Trons mysterium* är näst intill nödvändigt som upptakt till församlingens efterföljande acklamation.

Att inget annat får sägas i liturgin än vad som står i HB 2018 är en orimlig tanke. Av den som leder en gudstjänst krävs stor återhållsamhet vad gäller infogade kommentarer, annars blir gudstjänsten pratig. Men vid t.ex. begravning eller dop är det oftast nödvändigt att t.ex. introducera psalmsången med några ord, trots att detta inte står i handboken. En del av de tillägg som nuvarande Artos Missale inbjudit till bör kunna uppfattas på samma sätt. Att göra varje detalj till en domkapitelsfråga är orimligt. »Man får ju ta det med omdöme. Det får ju vara måtta på regleringen», lär en av biskoparna ha svarat på direkt fråga om hur man i fortsättningen ska förhålla sig. Paradoxalt nog skulle enheten inom Svenska kyrkan snarare främjas än hotas av ett visst mått av frihet i förhållningssättet till HB 2018. Kyrkoledningens hävdande av copyrighträttigheter kan visa sig vara oklokt. Vad som kanske haft intentionen att skapa enhet och enhetlighet kan väcka sådan frustration att det leder till splittring.

En pastoral hållning måste vara vägledande i de val som görs. Vad är det som gagnar Guds rikets utbredande genom att tron fördjupas hos gudstjänstfirarna och alltfler leds till tro? Hur vi svarar kan avgöra allt, från vilken översättning av Herrens bön som ska användas till hur rigoröst man väljer att följa regelverket för den nya handboken. Pastoral vishet och trohet mot ekumeniska landvinningar tillsammans med glädje och frimodighet är den väg som öppnar för ett vitaliserat gudstjänstliv i Svenska kyrkan.